

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra Blízkovýchodních studií

Bakalářská práce

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI ARABSKÉ HUDBY
2. POLOVINY 20. STOLETÍ

Plzeň 2013

Pavla Kostková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

**Významné osobnosti arabské hudby
2. poloviny 20. století**

Pavla Kostková

Vedoucí práce:

Mgr. Ivan Ramadan

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Ivanu
Ramadanovi za cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnoval.

Obsah

1 Úvod	6
2 Arabská hudba	
2.1 Historie	7
2.2 Nástroje	9
2.3 Hudba klasická, folklórní, popová a náboženská	12
2.4 Období „Zlaté éry“ arabské hudby ve 20. století	18
2.4.1 Externí vlivy na arabskou hudbu	20
3 Výrazné osobnosti arabské hudby 2. pol. 20. stol.	
3.1 Východní oblast	22
3.1.1 Osobnosti arabské hudby v Saúdské Arábii	23
3.1.2 Osobnosti arabské hudby v Kuvajtu	26
3.1.3 Osobnosti arabské hudby v SAE	27
3.2 Střední oblast	28
3.2.1 Osobnosti arabské hudby v Sýrii	29
3.2.2 Osobnosti arabské hudby v Egyptě	31
3.2.3 Osobnosti arabské hudby v Libanonu	37
3.3 Západní oblast	38
3.3.1 Osobnosti arabské hudby v Alžírsku	39
3.3.2 Osobnosti arabské hudby v Maroku	40
3.3.3 Osobnosti arabské hudby v Tunisku	43
4 Závěr	45
5 Seznam použité literatury a pramenů	47
6 Resumé	50
7 Přílohy	51

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce je zaměřena na významné osobnosti arabské hudby a to zejména v 2. polovině 20. století. Dané téma jsem si vybrala z toho důvodu, že se dlouhodobě zajímám o arabskou hudbu a rovněž s ní úzce související tanec.

Za cíl si práce klade seznámit čtenáře s arabskou hudbou 2. poloviny 20. století, její historií, jednotlivými žánry a nástroji a podat ucelený přehled nejvýznamnějších interpretů hudby v arabském světě v daném období.

Pro lepší orientaci je použito rozdělení do tří oblastí, a to na oblast východní, střední a západní.

Pod pojmem východní oblast chápeme státy Irák, Saúdskou Arábii, Spojené Arabské Emiráty, Jemen a další. Pro potřeby této práce byly k analýze zvoleny tři státy: Saúdská Arábie, Kuvajt a Jemen. Do tzv. střední oblasti pak můžeme zařadit následující státy: Sýrie, Libanon, Jordánsko, Palestina, Egypt. Práce se bude zabývat především Sýrií, Egyptem a Libanonem jako státy zastupujícími tuto oblast. A konečně tzv. západní oblastí rozumíme státy severní Afriky, čili hlavně Alžírsko, Maroko, Tunisko. Právě tyto tři státy budou zastupovat danou oblast.

Výraznými osobnostmi zastupujícími rozebírané styly arabské hudby či jednotlivé oblasti jsou osobnosti v literatuře a dalších zdrojích označovány za legendy, nejlepší či světově známé interprety.

Zvolenou metodikou je obsahová analýza.

Pro přepis arabských slov byl zvolen klíč podle Prof. PhDr. Luboše Kropáčka CSc. uvedený v publikaci *Duchovní cesty islámu*.¹

¹ Kropáček, L. *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006 (str. 275)

2 ARABSKÁ HUDBA

2.1 Historie arabské hudby

Ačkoliv nedokážeme přesně říci, kam až kořeny arabské hudby sahají², s jistotou můžeme tvrdit, že se vyvíjela už v době před islámem, tedy v době tzv. džáhilíje. Nacházíme zmínky o básnících, kteří byli nazýváni *šuará' al-džáhilíja* (شعراء الجاهلية), tedy „básníci doby nevědomosti“. Tito básníci při recitování svých básní často měnili intonaci tak výrazně, že nebyli daleko od zpěvu. Fakt, že se nově vznikajícímu umění nechtěli sami věnovat, zapříčinil, že se zpívání básní začaly věnovat nadané ženy, které ke zpěvu postupně přibíraly i hru na tehdejší hudební nástroje – arabskou loutnu, tzv. *ud* (عود) a arabský buben zvaný *darbuka* (دربوكة).³

Kolem roku 750 n.l. začíná být hudba velmi populární na panovnických dvorech. Kontinuálně se vyvíjí a získává významné postavení v životě Arabů. Hudebníci a zpěváci byli draze odměňováni, neboť mezi arabskými vládci byla hudba oblíbenou formou zábavy. Stává se tedy součástí každodenního života – jak bohatých vládců, tak feláhů (feláhové, z arabského *falláh* (فلاح) – rolník).⁴

Nově také vznikají první díla zabývající se hudební teorií. Významným autorem pojednání o hudbě byl *Al-Kindí*⁵, který vůbec jako první použil

² někteří historikové se shodují, že byla předislámská arabská hudba shodná s tzv. starověkou blízkovýchodní hudbou (hudbou Středního východu): *Arabic music* [online], dostupné z http://www.traditionalarabicmusic.com/arabic_music_overview.html; [cit. 12. 2. 2013]; jiní jsou zastánci teorie o přetváření původně perské hudby Araby: *An overview of contemporary Persian music* [online], dostupné z: http://www.myriad-online.com/images/workshop/Persian_music.pdf [cit. 12. 2. 2013]

³ více o arabských hudebních nástrojích v kapitole 2.2 Nástroje, str. 8

⁴ odtud také název egyptského folklórního tance falláhi vyznačujícího se tím, že tanečníci znázorňují běžné denní úkony života rolníků/sedláků, např. nošení vody v hliněných džbánech apod.

⁵ Al-Kindí (801-873), arabsko-muslimský filozof

v jednom ze svých děl arabské slovo *músíqá* (موسيقى). Napsal na toto téma přibližně 15 statí, z nichž se do dnešní doby dochovalo pouze pět. Dalším významným autorem byl *Al-Farábí*, který ve svém díle *Velká kniha o hudbě* (كتاب الموسيقى الكبير) popsal systém tónů arabské hudby o 24 notách v každé oktávě (přičemž v evropské hudbě jich je jen 12), a rozdělil každý tón na čtvrttóny (v evropské hudbě pouze půltóny). Arabská hudba má tudíž i více stupnic a to dává hudebníkům možnost k vytvoření obrovského množství melodických kombinací.

V tomto období se také rozvíjí na území *Al-Andalus*⁶ další větve arabské kultury, která byla ovlivněna mnoha novými prvky. Vznikají zde zcela nové formy básní a písní. Jednou z nových forem byly tzv. *muwaššahát* (sg. *muwaššah*, موشحات, موشح). Jednalo se o druh poezie, která je již cíleně psaná pro zpěv. Neplatí pro ni tedy pravidla pro klasické básně: rytmus, rýmy či délka veršů. Zde je ještě na místě zmínit osobnost působící právě v Andalusii. Byl jí hudebník, zpěvák, skladatel a básník *Zirjáb* (775 – 845), který se narodil v Iráku, ale později se přesunul do Andalusie, kde založil arabskou hudební školu, která byla první svého druhu v Evropě.⁷

První konference o arabské hudbě se konala v roce 1932 v Káhiře. Byly zde probrány například stupnice nebo rytmy. V následujících letech se v Egyptě a Sýrii objevují první časopisy věnované hudbě a vznikají hudební školy.⁸

⁶ Al-Andalus – historický region ovládaný Araby v letech 711 – 1492 v dnešním Španělsku

⁷ Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 93-94)

⁸ Černá, Š. a kol., *Tajemství orientálních tanečnic*, Praha, 2011 (str. 156-159)

2.2 Nástroje

Arabská hudba je kromě 24 tónové stupnice typická také svými nástroji, které se postupně vyvíjely a zdokonalovaly spolu s hudbou od jejích počátků.

Původní arabský orchestr se skládal z loutny, qánúnu, flétny, houslí a daffu. Později se k těmto nástrojům přidala darbuka, která převzala úlohu hlavního bicího nástroje, jíž měl do té doby daff, a riqq. Dnes se setkáme s takovýmto složením orchestru zřídka. Během 50. a 60. let 20. století se postupně přidávaly nástroje, které dokázaly lépe ozvučit velký prostor, jako například saxofon, harmonika, klávesy a různé syntetizátory, neboť se v té době arabská hudba dostává na světová pódia. Tento jev můžeme pozorovat například u skladeb egyptských skladatelů *Muhammada ʿabd al-Wahába* (محمد عبد الوهاب) nebo *Balígha Hamdí* (بليغ حمدي).

*Arabská loutna – ʿUd (عود)*⁹

Strunný nástroj, původně obdélníkového tvaru a se čtyřmi zdvojenými strunami. Do dnešní podoby jí upravil hudebník Zirjáb (775 – 845), který změnil tvar těla nástroje a počet strun ze čtyř na pět. Tuto podobu si loutna drží dodnes. Arabové přinesli svou loutnu do Andalusie, kde se z ní později vyvinula španělská kytara.

*Darbuka (دربوكة)*¹⁰

Je bicím nástrojem pohárovitého tvaru. Je hlavním rytmickým nástrojem arabského orchestru. Má keramické, plastové či hliníkové tělo často vykládané

⁹ Obr. 1 v kapitole Přílohy, str.

Arabic Instruments [online], dostupné z: <http://www.maqamworld.com/instruments.html>; [cit. 13. 2. 2013]

¹⁰ Obr. 2 tamtéž

Dumbek [online], dostupné z: <http://yellowbellmusic.com/instruments/percussion/dumbek.php>; [cit. 13. 2. 2013]

Dallal, T., Harris, R., *Bříšním tancem ke kráse*, Beta, Praha, 2006 (str. 23)

perletí. Blána se dříve vyráběla z kozí kůže, dnes už má většina těchto bubnů blánu plastovou. Tradičně se na ni hraje tak, že jí hudebník drží pod levou rukou, položenou na levé noze. To zapříčiňuje i složitější systém hraní, neboť každá ruka používá jinou techniku.

*Qánún (قانون)*¹¹

Je strunný nástroj, který se vyvinul z harfy. Do dnešní podoby ho upravil *Al-Farábí* (874 – 951) – perský hudebník a filozof, který celý svůj život prožil v Arábii. Qánún má 26 strun, z nichž 4 struny jsou zdvojené a zbytek ztrojený. Je velmi náročný na ladění. Užívá se i v zemích jako je například Turecko či Arménie, ovšem ladění a systém hraní je rozdílný od arabských zemí.

*Arabská flétna – Naj (ناي)*¹²

Je dechový nástroj vyráběný z bambusu či rákosu. Má šest otvorů vpředu a jeden vzadu. Vzhledem ke skutečnosti, že se tento nástroj nedá ladit, užívá se sada sedmi fléten pro různé tónové výšky. K této základní sadě je možné dodat ještě speciální kusy pro velmi hluboké či naopak velmi vysoké tóny.

*Daff (دف)*¹³

Daff je bicí nástroj, který byl doučastí původní skladby arabského orchestru. Je starší než výše zmíněná darbuka, nicméně ta jeho roli hlavního rytmického

¹¹ Obr. 3 v kapitole Přílohy, str.

Arabic Instruments [online], dostupné z: <http://www.maqamworld.com/instruments.html>; [cit. 13. 2. 2013]

Dallal, T., Harris, R., *Bříšním tancem ke kráse*, Beta, Praha, 2006 (str. 24)

¹² Obr. 4 tamtéž

Arabic Instruments [online], dostupné z: <http://www.maqamworld.com/instruments.html>; [cit. 13. 2. 2013]

¹³ Obr. 5 tamtéž

Daf [online], dostupné z: <http://www.framedrums.net/instruments/frame-drum/>; [cit. 13. 2. 2013]

nástroje arabského orchestru rychle převzala. Daf je plochý buben, jehož rozměry mohou být různé. Dodnes má většina těchto bubnů blánu z kozí kůže.

Riqq (رقّ)¹⁴

Taktéž bicí nástroj, velmi podobný dafu s tím rozdílem, že riq má navíc činelky. Dal by se přirovnat k evropskému nástroji, který známe pod pojmem tamburína.

Rabába (ربابة)¹⁵

Rabába je strunný nástroj s kulatým tělem a krkem podobným kytáře nebo houslím. V 11. století se dostal do Evropy, kde bylo jeho tělo upraveno do tvaru hrušky a vznikl tak nový nástroj – rebec (nebo také rebek), který je předchůdcem dnešních houslí. Rabába má od jedné do pěti strun a ve spodní části je opatřena stojanem. Hraje se na ni smyčcem.

Tabl (طبل)¹⁶

Tabl je jeden z mnoha názvů pro bicí nástroj používaný jak v arabské, tak v „ne-arabské“ hudbě. V Turecku ho nazývají *davul*, v Íránu je znám pod názvem *dohol*. Jedná se o větší buben, jehož kulatý rám je vyroben z tvrdého dřeva (nejčastěji kaštanového nebo ořechového) a po obou stranách má blánu z kozí kůže. Na každé straně také může být jiná kůže, a to kvůli výšce tónu, který vyluzuje. Pro vyšší tóny se používá právě kozí kůže, kdežto pro docílení

¹⁴ Obr. 6 v kapitole Přílohy, str.

Arabic Instruments [online], dostupné z: <http://www.maqamworld.com/instruments.html>; [cit. 13. 2. 2013]

Dallal, T., Harris, R., *Bříšním tancem ke kráse*, Beta, Praha, 2006 (str. 23)

¹⁵ Obr. 7 tamtéž

Rebab [online], dostupné z: <http://www.wesleyan.edu/vim/cgi-bin/instrument.cgi?id=31>; [cit. 13. 2. 2013]

¹⁶ Obr. 8 tamtéž

tónů hlubších se užívá kůže ovčí nebo oslí. Na tento bicí nástroj se hraje paličkami. Hudebník ho nese pomocí popruhu před tělem a bubnuje z obou stran. Tabl se nejčastěji používá při tzv. *dabke* (دبكة), což je tanec charakteristický pro Sýrii, Libanon, Jordánsko, Palestinu a Irák, tančený převážně muži. Pro *dabke* jsou charakteristické poskoky, které předvádějí tanečníci stojící v řadě vedle sebe. Všichni tanečníci poskakují v naprosté synchronizaci až na prvního vedoucího tanečníka, který udává jednotlivé prvky a celkově směr tance. Má i svá improvizací sóla. Tento vedoucí tanečník drží ve volné ruce třásně, provaz nebo hedvábný šátek, kterým točí do rytmu.¹⁷

2.3 Hudba klasická, folklórní, popová a náboženská

Klasická arabská hudba je velmi úzce spjata s poezií. Jak již bylo zmíněno, zhruba v 8. století n. l. vznikají tzv. *muwaššahát*, čili básně cíleně psané pro zpěv. Pro interpretaci těchto skladeb se nejčastěji využívá kvinteto hrající na *ʿud*, *naj*, *qánún*, *kámandžu* (كمانجة)¹⁸ a *riqq*, které doprovází zpěvák a sbor (ten bývá rozdělen na mužskou a ženskou část). Před vynalezením notového zápisu byly *muwaššahát* tradičně předávány ústně z jedné generace zpěváků na druhou. Dnes je jejich klasická forma oblíbená hlavně v severní Africe a v syrském Aleppu. Právě v Aleppu působí významný umělec *Sabáh Fachrí* (صباح فخري)¹⁹ Zpívá právě klasické *muwaššahát* arabských básníků, jako

¹⁷ *Davul* [online], dostupné z: <http://www.folktours.com/turkish-music-instruments/davul.html>; [cit. 24. 3. 2013]

¹⁸ arabské housle, velmi podobné klasickým houslím; rozdíl je v ladění a stylu hraní

¹⁹ *Sabáh Fachrí* byl prezidentem *Baššárem al-Asadem* oceněn řádem *The Syrian Order of Merit of Excellent Degree* za celoživotní přínos a vzkříšení syrského uměleckého dědictví

byl například *Abú Firás al-Hamdání* (أبو فراس الحمداني)²⁰ nebo *Al-Mutanabbí* (المتنبي).²¹

V ostatních státech převládá zmodernizovaná verze hudby i tance, kterou v 60. letech 20. století přinesl na pódia tanečník a choreograf Mahmúd Ridá (محمود رضا).²² Ten vnesl nové nápady nejen do hudby, ale i do tance. Od té doby smí také na veřejnosti ve smíšených tanečních skupinách vystupovat i ženy, které dosud tančily pouze v čistě ženských skupinách, přičemž diváky mohly být opět pouze ženy.²³

Ve 20. století se mezi interprety i posluchači na vrchol oblíbenosti dostává *tarab* (طرب). Slovo *tarab* označuje styl hudby i tance, jehož úkolem je vtáhnout posluchače (popř. diváka) do děje skladby tak, aby ji emocionálně prožíval. Ne každý interpret však může být označen za *mutriba* (مطرب), čili zpěváka *tarabu*, neboť jen někteří umějí působit svým zpěvem na posluchače tak, aby se dostal do jakési emocionální extáze, což má být cílem tohoto typu skladeb. Mezi nejznámější interprety této hudby ve 2. polovině 20. století patří například *Umm Kulthúm* (أم كلثوم) nebo *ʿAbd al-Halím Háfiz* (عبد الحليم حافظ).²⁴ Zpěvák se však *mutribem* může stát. Stačí mít přirozený talent, být bojovný až posedlý a následně někým objevený a uznaný. Rovněž musí projít určitým hudebním tréninkem, což by mělo dopomoci ke kariéernímu postupu.²⁵

²⁰ syrský básník, (932 – 968)

²¹ irácký básník, (915 – 965)

Sabah Fachri [online], dostupné z: <http://www.listenarabic.com/Sabah+Fakhri+Songs/>; [cit. 3. 4. 2013]

²² nar. 1930 v Káhiře

²³ *The Founding of the Reda Troupe* [online], dostupné z: <http://www.faridafahmy.com/history.html>; [cit. 3. 4. 2013]

²⁴ nar. 1929 v Egyptě

²⁵ Racy, A. J., *Making Music in the Arab World*, Cambridge University Press, 2003 (str. 191-198)

Pravý opak sofistických textů o lásce, často nešťastné, jako je tomu u *tarabu*, nacházíme u folklorních skladeb. Námětem pro tvorbu lidové hudby bývají obrazy každodenního života. Folklór se přirozeně liší stát od státu, region od regionu. Folklorních skladeb a s nimi svázaných stylů tance je nepřeborné množství. V Egyptě je to například *sʿaídí* (سعدي) – souhrnný název pro mužské i ženské pojetí. Saʿíd je region v jižním Egyptě, kde právě zmiňovaný styl hudby a tance vznikl.²⁶ Pro každý styl folklorních skladeb je typický rytmus, dle kterého se jednotlivé skladby od sebe odlišují, a zkušený posluchač může na základě rozpoznání rytmu určit, z jaké oblasti daná skladba pochází. U *sʿaídí* je to rytmus „*dum-tek dum-dum tek*“²⁷. Neustále nově vznikajícími folklorními skladbami jsou skladby stylu *šʿabí* (شعبي), jejichž text hovoří o aktuální situaci v politické scéně, o osudu země nebo čistě o pocitech interpreta. Mezi skladby popisující pocity autora patří i hojně vyskytované skladby o užívání drog, nejčastěji kouření hašiše. Tyto skladby však mohou mít i nábožensky laděný text (viz níže). Pro oblast Zálivu jsou typické tranzovní skladby a tance. V těchto skladbách zní tzv. *saudí* rytmus nebo *ajjúb* rytmus. Jedná se o rytmy tzv. houpavé. Pro ženský tanec na tento druh skladeb je typické využívání dlouhých vlasů, házení nebo točení jimi. Proto je například styl *chalídží* (خليجي), využívající *saudí* rytmus znám také jako tanec vlasů. Pro *zʿar* (زعر), tranzovní tanec z Egypta, dle tradice používaný k vymýtní d'ábla z těla ženy, je typické postupně zrychlující se tempo. Skladba vrcholí bubnovým sólem v rychlém tempu, přičemž tanečnice soustavně točí hlavou, což má právě napomoci k vyhnání d'ábla z jejího těla. Tranzovní tance jsou dnes v mnoha arabských zemích zakázány, neboť

²⁶ *raqs al-assaja* – tanec v ženském podání, *tahtib* – tanec v mužském podání; Hassan, M.: *Zemí Nilu – Egyptský folklór*, Plzeň, 2012

²⁷ Rytmus se popisuje dle techniky hraní na darbuku – *dum* zde zastupuje silnější úder celou dlaní do středu bubnu, *tek* pak ostřejší úder na okraj bubnu (má zpravidla na poslech vyšší tón) Dallal, T., Harris, R., *Bříšním tancem ke kráse*, Beta, Praha, 2006 (str. 25)

během nich docházelo k nehodám nebo nuceným sebevraždám – jako např. u iráckého tance *qawlíja* (قولية), který má být stejně jako *zʿar* nápomocný vyhnání d'ábla z posedlé ženy. Tento styl tance se tradičně tančival s noži jako ochranným nástrojem. Docházelo však k tomu, že pokud se dívka něčím provinila tak, že by to pro její rodinu byla neúnosná potupa, byla donucena k sebevraždě v závěru tance, přičemž se její smrt svedla na d'ábla, kterým měla být údajně posedlá, čili proto, že nebyla dost silná na to, aby ho přemohla.

Pokud chceme hovořit o arabské hudbě náboženské, vyvstává problém už s užitím právě slovního spojení „náboženská hudba“. V předislámské době nebyla hranice mezi profánní a sakrální hudbou pevně určena, s redakcí Koránu však byla otevřena debata o chápání jeho recitace jako hudby.²⁸ Laikové si pod tímto pojmem mohou představit například projev muezzina při volání tzv. *adhánu* (أذان)²⁹, samotný *dhikr* (ذكر)³⁰, nebo právě recitování Koránu. Ovšem Islám tento projev za hudbu nepovažuje, což bývá často tématem přiosťřených diskuzí, ze kterých někteří autoři vyvozují závěry blízké výroku, že „islám nedisponuje žádnou náboženskou hudbou v našem (míněno „západním“) vnímání smyslu slova.“³¹

Navzdory tomu však některé *taríqy*³² považují hudební doprovod za neodmyslitelnou část *dhikru*. Je tomu tak například u súfijů, u nichž poslech

²⁸ *Arabská hudba* [online], dostupné z: <http://libanonsky.klub.sweb.cz/hudba.html> [cit. 21. 3. 2013]

²⁹ Svolávání věřících ke společně modlitbě. Liší se mezi sunnity a ší'ity např. vynecháním některých veršů nebo počtem jejich opakování. Hovoří o Alláhově jedinství a jedinečnosti, o Muhammadovi, coby poslu Božím a ʿAlím, jako o příteli Božím.

³⁰ neustálé opakování Božího jména

³¹ Farmer, H. G, *The Religious Music of Islam*, JSTOR, Cambridge University Press, 1957 (str. 438-439)

³² *taríqa* (pl. *turuq*), znamená „cesta“ nebo „způsob“
Kropáček, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006 (str. 167)

hudby (*samáʿ*) při bohoslužbě obhájl Ghazzálí,³³ islámský filozof žijící na přelomu 11. a 12. století, který prohlásil: „*Pokud někdo tvrdí, že veškerá hudba je zakázána, měl by za zakázaný považovat i zpěv ptáků.*“

Nicméně náboženská témata dnes pronikají i do jiných hudebních sfér, a tak je možno za náboženskou hudbu považovat právě ty skladby, které nejsou tak úzce spjaté s islámem, co se vyznání víry týče, ale jsou spíše lidové, pouze s náboženskou tematikou, jako je tomu například u mnoha tzv. *šʿabí* skladeb (شعبي). *Šʿabí* skladby jsou skladby lidové, vznikající na ulicích, či v domácnostech. Vznikaly v Egyptě ve 20. století, v době, kdy se lidé stěhovali do měst a přinášeli s sebou svou kulturu, zpěv a tanec. Obsahem těchto skladeb mohla být různá témata – život v rodině, láska, politická situace nebo právě víra. Z Egypta se tento styl hudby šířil do dalších států Blízkého východu a dnes patří k oblíbeným formám zábavy. Většina *šʿabí* skladeb však rozděluje posluchače na dvě skupiny, neboť dnes jsou mezi některými lidmi oblíbené skladby o užívání drog nebo s eroticky laděným textem. Významným interpretem *šʿabí* skladeb je *Ahmad ʿAdawíja* (أحمد عدوية), který je považován za zakladatele moderní egyptské *šʿabí* hudby. Na vrchol tvorby se dostává v 80. letech 20. století. Zahrál si také v několika filmech, avšak jeho kariéra skončila poněkud brzy, když zemřel na předávkování kokainem.³⁴

Popová arabská hudba je hudba moderní doby, která v sobě mísí prvky orientální a evropské hudby. Mezi známé interprety současné popové scény patří například *Wáʿil Kfúrí* (وائل كفوري) nebo *Nancy ʿAdžram* (نانسي عجرم). Oba tito libanonští zpěváci opěvují ve svých skladbách lásku, ovšem s tím rozdílem, že *Wáʿil* se přiklání spíše ke klasičtější verzi skladeb, kdy své texty veršuje ve stylu klasických arabských básní, kdežto *Nancy* má texty svých písní

³³ Kropáček, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006 (str. 170)

³⁴ *Ahmed Adaweya* [online], dostupné z: <http://www.6arabyon.com/artist.asp?artistid=719>; [cit. 22. 3. 2013]

jednodušší a spíše hravé. *Wá'ilûv* orchestr nepoužívá syntetizátory v takovém množství jako ostatní moderní orchestry a jeho texty mají do jisté míry hlubší význam.

Egyptský zpěvák moderní hudby *ʿAmr Dijáb* (celým jménem *ʿAmr ʿabd al-Básit ʿabd al-ʿAzíz Dijáb* – عمرو عبد الباسط عبد العزيز دياب), který se narodil v roce 1961 v Port Saidu, je označován za „Otce středomořské hudby“, čímž označuje v 80. letech 20. století nově vzniklou fúzi arabské hudby, kde se mísí arabské rytmy s těmi nearabskými, které on sám označuje za západní. Své první album vydal v roce 1983 pod názvem *Já taríq* (يا طريق) – *Ó (má) cesto*. Na příčky hitparád mimo arabský svět a do světového povědomí se pak dostává s albem z roku 1991 s názvem *Matcháfíš* (متخافيش) volně přeloženo jako *Nedělej si starosti*. Další úspěch přichází v roce 1996, kdy vydává album s názvem *Núr al-ʿAjn* (نور العين) neboli *Světlo oka*, které obsahuje známou píseň *Habíbí* (حبيبي) – *Miláčku*. Ta se velmi rychle stala populární po celém světě a mnoho DJs ji přepracovalo do nespočetného množství podob.³⁵

Vrstevnice *ʿAmirú Dijába* marocká zpěvačka *Samíra Saʿíd* (سميرة سعيد), která se narodila v roce 1958 v Rabatu, je jedna z mála umělců, kteří si udrželi své místo na předních příčkách popových hitparád, ačkoliv vzrostli z talentové soutěže. *Samíra Saʿíd* byla coby zpěvačka objevena díky pořadu *Mawáhib* (مواهب) – *Talenty*. Brzy se stala velmi populární po celém Maroku a nahrávala jedno CD za druhým. V roce 1980 se zúčastnila pěvecké soutěže *Eurovision Song Contest*, kde zazpívala píseň s názvem *Bitáqat hubb* (بطاقة حب) neboli *Karta lásky*, která měla být jakýmsi poselstvím míru v kontextu Arabsko-Izraelského konfliktu. Skončila na 18. místě z celkového počtu 19 účastníků. Později se rozhodla odcestovat do Egypta za účelem studia hudby. V Káhiře

³⁵ *Amr Diab* [online], dostupné z: <http://amrdiab.net/biography.html>; [cit. 24. 3. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 104)

se seznamuje s významným zpěvákem *Abd al-Halím Háfizem* (عبد الحليم حافظ) a slavným skladatelem *Balíghem Hamdí* (بليغ حمدي), který skládal písně pro množství interpretů hlavně v 60. a 70. letech 20. století.³⁶

Syrský zpěvák a herec *Fahd Ballán* (فهد بلان) se narodil v roce 1933 v jižní Sýrii. Svou kariéru započal v 60. letech 20. století a stejně jako *Samíra Sa'íd* toužil po hlubším poznávání hudby v Egyptě. V Káhiře spolupracoval s významným interpretem *Farídem al-Atrašem* (فريد الأطرش), syrsko-egyptským skladatelem, zpěvákem a virtuózem na ʿud . Není bez zajímavosti, že své skladby zpíval jak ve spisovné arabštině, tak v *hawránském* nářečí (حوران), což je dialekt arabštiny stejnojmenné oblasti v jižní Sýrii. *Fahd Ballán* zemřel v roce 1997.³⁷

2.4 Období „Zlaté éry“ arabské hudby ve 20. století

Ve 20. století se centrem hudebního dění stává Káhira. Období od konce 19. století až do zhruba 80. let 20. století představuje další vrchol arabské hudby. Právě v této době působí řada významných umělců, kteří po sobě zanechávají hudební díla, která měla dopad na následující generace.

Představitelkou klasického zpěvu a hudby byla egyptská zpěvačka *Umm Kulthúm* (أم كلثوم). Pro arabskou hudbu nezapomenutelná umělkyně je známa také pod přezdívkami „*Hlas Egypta*“ (*The Voice of the Egypt*), či „*Planeta východu*“ (كوكب الشرق).³⁸ Po úspěchu *Umm Kulthúm* přichází na scénu

³⁶ *Samira Said* [online], dostupné z: <http://www.samirasaid.net/bio1.php?ID=1>; [cit. 24. 3. 2013]

³⁷ *Fahd Ballan* [online], dostupné z: http://archive.org/details/iuma-fahd_ballan; [cit. 24. 3. 2013]

³⁸ více o *Umm Kulthúm* v kapitole 3.2.2 Egypt, str. 31

Sabáq, Dž., *Umm Kulthúm*, Art búrt, 2005 (str. 9-15)

libanonská zpěvačka známá pod pseudonymem Fajrúz (فيروز)³⁹, již si stejně jako Umm Kulthúm arabský svět brzy oblíbil.

Kromě klasické hudby vyniká od 40. let 20. století také egyptská filmová hudba. K egyptskému filmu neodmyslitelně patří zpěv a tanec, proto máme možnost vidět osobnosti tohoto období buď jako hlavní hrdiny zpěvem doprovázející děj, nebo ve vedlejších rolích při scénách odehrávajících se v klubech, barech a restauracích, kde nesmí chybět živá hudba a tanečnice. Jedním z filmů, ve kterém si zahrál známý interpret *Kárim Mahmúd* (كارم محمود) je snímek z roku 1954 *Núr ʿujúní* (نور عيوني) čili *Světlo mých očí*⁴⁰, kde hraje hlavní roli – zpěváka pracujícího v klubu tvořícího pár s hlavní tanečnicí klubu, slavnou *Nʿáimou ʿÁkif* (نعيمة عاكف). V tomto filmu zaznívají skladby opěvující hudební nástroje – ʿud, qánún, riqq a darbuku. Dalším z filmů, kde se objevuje výrazná osobnost arabské hudby je film s názvem *Lahn al-Wafáʿ* (لحن الوفاء) – *Melodie věrnosti*, z roku 1955, kde se ve filmu vůbec poprvé objevuje zpěvák *ʿAbd al-Halím Háfiz* (عبد الحليم حافظ). Ztvárňuje zde jednu z hlavních rolí, muže zarmouceného ze zasnoubení ženy, kterou miluje, s jeho nevlastním otcem. Skladby v tomto filmu (pokud zrovna není na scéně tanečnice) jsou klasickým tarabem – vyjadřují smutek nad nešťastnou láskou. Zajímavostí tohoto filmu jsou výkony tanečnic. Zahrála si zde například tanečnice *Radžáʿ Júsiif* (رجاء يوسف), která svou kariéru započala v cirkuse, takže ačkoliv předvádí klasický egyptský styl tance, její projev byl plný akrobatických kousků.

Ve 20. století čerpala arabská hudba také z externích vlivů, o kterých pojednává následující kapitola.

³⁹ více o Fairouz v kapitole 3.2.3 Libanon, str. 37

Sabáq, Dž., *Umm Kulthúm*, Art búrť, 2005 (str. 26)

⁴⁰ jedná se o doslovný překlad; zdroje se v tomto neshodují a název filmu bývá překládán také jako *Potěšení mých očí*
Krásy egyptského filmu [online], dostupné z: www.orientmagazin.net/clanky [cit. 19. 3. 2013]

2.4.1 Externí vlivy na arabskou hudbu

Nelze přesně vymezit, kdy arabská hudba začala čerpat ze stylů hudby pocházejících z regionů mimo arabský svět. Avšak v 50. a 60. letech 20. století můžeme těchto jevů pozorovat více, než tomu bylo v minulých letech. Větší interakci mezi arabskou hudbou a nearabskou hudbou zaznamenáváme v 60. letech na poli pop music a rocku. Vliv měly jiné styly jak na arabské nástroje, tak na melodičnost. Arabská hudba tak čerpala z různých zdrojů, avšak pokaždé si zachovala něco svého. Buď vznikaly skladby s arabskými hudebními nástroji, přičemž styl hudby byl tzv. „západní“ – zjednodušila se melodie skladby (klasické arabské melodie často nearabskému posluchači zní kakofonně) nebo naopak melodie zůstala čistě arabská, složená v 24 tónové stupnici a nástroje byly převzaté. V tomto období se hudebníci často přiklání k využívání elektrické kytary.⁴¹

Externí vlivy nacházíme i v dalších stylech arabské hudby. V 2. polovině 20. století se stávají populárními arabský hip hop, R&B (Rhythm and Blues) nebo jazz. Většina těchto skladeb je však přepracováním již známých (většinou popových) písní. Dochází zde také k mísení různých jazyků při zpěvu. Nejčastěji se setkáváme s texty anglicko-arabskými, francouzsko-arabskými nebo italsko-arabskými. Průkopnicí francouzsko-arabské fúze byla zpěvačka *Dalida* (narozená v Káhiře jako *Yolanda Christina Gigliotti*), která své dětství prožila v Egyptě a zbytek života pak ve Francii. Její skladby byly zprvu propojením arabské popové hudby a francouzských šansonů, ale s kariéram postupem a žádaností jejích písní v zahraničí, začala své skladby

⁴¹ *Arabic pop* [online], dostupné z: <http://rateyourmusic.com/genre/Arabic+Pop/>; [cit. 25.3.2013]
Arabic music [online], dostupné z: http://www.traditionalarabicmusic.com/arabic_music_overview.html; [cit. 25. 3. 2013]

zpívat v několika dalších jazycích, např. v japonštině, španělštině, řečtině a dalších.⁴²

Mezi nejznámější arabské rapové zpěvačky patří *Šádíja Mansúr* (شادية منصور), která je také známá pod přezdívkou „První žena arabského hip hopu“ (*The first lady of Arabic hip hop*). Patří mezi mladé, stále tvořící umělce. Narodila se v roce 1985 v Londýně palestinským rodičům. Její skladby bývají propojením zpěvu a rapu a týkají se aktuální politické situace.⁴³

Nová pojetí arabské hudby se ne vždy setkávají s nadšením. V 2. polovině 20. století vedle sebe působí umělci tvořící převážně v nově vznikajících stylech a fúzích - *Dalida*, *Ryan Belhsen* (vlastním jménem *Ussama Belhacen Cherradi*), zpěvák kombinující americkou a marockou hudbu. Umělci, u kterých stále převládá klasický styl arabské hudby, ovšem nebrání se lehkým inovacím v podobě přijímání nových nástrojů do svých orchestrů - *Abd al-Halím Háfiz* (عبد الحليم حافظ) či *Fajrúz* (فيروز) vlastním jménem *Nuhád Haddád* (نهاد حدّاد), kdy oním přidaným hudebním nástrojem mohl být například saxofon, elektrická kytara nebo klávesy. A konečně umělci, zastávající uchování klasické podoby arabské hudby – *mutrib George Wassúf* (جورج وسّوف), syrský zpěvák označovaný za „Sultána tarabu“.

⁴² *Dalida* [online], dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/dalida.php>; [cit. 25. 3. 2013]

⁴³ *Shadia Mansour* [online], dostupné z: <http://hiphopdiplomacy.org/hip-hop-geography/europa/united-kingdom/shadia-mansour-ukpalestine/>; [cit. 25. 3. 2013]

3 VÝRAZNÉ OSOBNOSTI ARABSKÉ HUDBY

2. POLOVINY 20. STOLETÍ

3.1 Východní oblast

Jak již bylo předesláno v úvodu, východní oblastí se rozumí region zahrnující státy jako Irák, Saúdskou Arábii, Spojené Arabské Emiráty, Jemen, Omán a další.

Pro celou tuto oblast jsou typické převážně tzv. houpavé rytmy. K těmto rytmům se řadí *saudi* rytmus: „*dum .dum dum .dum*“ (s tím, že *dum* je na celou dobu a *.dum* na další 1,5 tou dobu) nebo *iraqi* rytmus: „*dum tek-tek dum tek-tek*“.

Jak již bylo uvedeno výše, pro tuto oblast jsou typické tance a skladby například stylu *chalídží* a *qawlíja*.⁴⁴

Obecně platí, že se hudba a tanec předvádí při oslavách a dalších zvláštních příležitostech. Pro tuto oblast je typické, že při vystoupení kombinuje hudbu (většinou živý doprovod), tleskání a dupání do rytmu a tanec s rekvizitami. V Saúdské Arábii bývá nejčastěji rekvizitou stříbrná slavnostní šavle, nebo bambusová tyč. S těmito tanečními pomůckami tančí muži. Mají tím ukazovat nejen svou mužnost, ale také hrdost a sílu celého národa.⁴⁵

⁴⁴ *Music of Saudi Arabia* [online], dostupné z: http://www.traditionalarabicmusic.com/khaleej_music.html; [cit. 3. 4. 2013]

⁴⁵ *Saudi Folk Music* [online], dostupné z: <http://www.saudiaramcoworld.com/issue/200702/saudi.folk.music.alive.and.well.htm>; [cit. 4. 4. 2013]

3.1.1 Osobnosti arabské hudby v Saúdské Arábii

Doslova za „*Otce hudby Saúdské Arábie*“ je považován skladatel a zpěvák *Táriq ʿabd al-Hakím* (طارق عبد الحكيم). Narodil se v roce 1918 a dodnes je označován za nejvýznačnějšího hudebníka celé Saúdské Arábie (z. 2012). Zpočátku své skladby skládal a také zpíval v tzv. *nabati* stylu,⁴⁶ což se později pro jeho hudbu stalo charakteristickým rysem. Tento uznávaný hudebník je rovněž skladatelem saúdské hymny a zakladatelem *Saúdského společenství pro umění a kulturu*, jehož členy mohou být jak muži, tak ženy, zabývající se rozmanitými uměními – malíři, zpěváci, tanečníci, spisovatelé, herci, ale také historici.

Pro oslavy a další speciální příležitosti skládal *al-Hakím* specifické skladby. Vše se hraje pouze na perkuse (bicí nástroje). Sám tento styl hudby srovnává s evropskou hudbou: „*V evropské hudbě tvoří harmonii klavíry, violoncella a kontrabasy, a melodii pak vytváří housle. V naší hudbě je to podobné, jen vše tvoří bubny, z nichž každý hraje svou linii. Jeden tvoří melodii a ty ostatní harmonii.*“⁴⁷

Al-Hakím také napomohl oživení lidové tradice mezi mladými lidmi. Díky němu spousta dnešních studentů studuje lidové tance a tradice své země. V Saúdské Arábii existuje velké množství tanečních skupin předvádějících

⁴⁶ Nabati styl – styl vycházející z tzv. nabatské poezie, což je termín označující klasické básně Arabského poloostrova ze 16. století, které popisovaly historické události. S tím se pojí rovněž nabatský dialekt, což je dialekt vzniklý z klasické spisovné arabštiny. Odkazuje na kulturu a kořeny obyvatel Arabského poloostrova.

Nabati Poetry [online], dostupné z: <http://www.sheikhmohammed.co.ae/>; [cit. 3. 4. 2013]

⁴⁷ *Saudi Folk Music* [online], dostupné z:

<http://www.saudiaramcoworld.com/issue/200702/saudi.folk.music.alive.and.well.htm>; [cit. 4. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 158)

folklórní tance, které jsou stále živé při zvláštních příležitostech, neboť si žádný Saud nedokáže představit například svatbu bez takového představení.

Váženým skladatelem a hudebníkem Saúdské Arábie je rovněž *Muhammad al-Sinán* (محمد السنان), který není tolik slavný jako jeho výše zmíněný vrstevník *Taríq ʿabd al-Hakím* z toho důvodu, že odmítal medializaci své tvorby a soustředil se na vystupování na hudebních festivalech oslavujících arabskou hudbu.

Muhammad al-Sinán se narodil 23. září 1945. Byl jedním z prvních členů orchestru *The Silver Band* (původní název *Al Chubar Orchestra*), který sestavil muzikant *Tawfíq Džadd* (توفيق جدّ) při prvním, v té době ještě neoficiálním a neakreditovaném, kurzu teorie a praxe hudby ve městě Al Chubar na východě Saúdské Arábie, který se konal v roce 1962. V roce 1969 pak založil vlastní hudební skupinu, která nesla název *Al ʿAmal Music Band* (الأمل – naděje). Toto shromáždění hudebníků v saúdském městě Al Qatif však nemělo dlouhého trvání. Zakladatel a lídr skupiny *al-Sinán* byl kvůli svému zapojení do protivládních akcí zatčen a uvězněn na dobu tří let. To zřejmě vedlo k jeho rozhodnutí nevěnovat se hudbě jako zaměstnání na plný úvazek.⁴⁸ Po propuštění z vězení se i se svou rodinou odstěhoval do Kuvajtu, kde se po dobu deseti let věnoval pouze obchodním záležitostem. V roce 1983 se vrací do Saúdské Arábie, ale k dalšímu skládání hudebních děl se stále staví spíše jako k vedlejšímu zájmu. Do roku 2003 pracoval pro saúdskou ropnou společnost, kde vystřídal několik manažerských pracovních pozic. V 90. letech vyhrává několik ocenění. První místo obdržel za svou skladbu *Uhibbuki já mámá* (أحبك يا ماما) – *Mami, mám tě rád*, kterou zazpíval chlapec jménem *Muhammad ʿAbd al-ʿAzím* (محمد عبد الأزيم) v prvním ročníku soutěže

⁴⁸ *Al-ustádh Muhammad al-Sinán* [online], dostupné z: <http://www.thulatha.com/?act=artc&id=203>; [cit. 7. 4. 2013]

Nile International Child Song Festival v Káhiře. Další úspěch pak sklídil v soutěži při druhém ročníku *Cairo International Song Festival* v roce 1996, kde jeho skladba *'Ahlamu binnúr* (أحلم بالنور) – *Sním o světle*, v podání *Isláma al-Amíra* (إسلام الأمير) získala sedmé místo. V roce 2001 se *al-Sinán* opět začíná více věnovat hudbě. Vydává album s názvem *Nagham wa tarab 2001* (نغم و طرب) – čili *Melodie a tarab*, které je kompozicí šesti skladeb napsaných pro konkrétní saúdské interprety, jako byla například zpěvačka *Anghám* (أنغام), nebo zpěvák *Husajn Džurajš* (حسين جريش), pro kterého *al-Sinán* skládal už v předchozích letech. Například v roce 1994 to byla píseň na speciální žádost Ministerstva informatiky u příležitosti účasti saúdského fotbalového týmu ve FIFA World Cupu. *Muhammad al-Sinán* je od roku 2000 pravidelně zván k účasti na *Oscar International Video Clip Festival*, který se tradičně koná v turistických letoviscích, jako je například Hurghada nebo Šarm el-Šejch.⁴⁹

Dalším významným saúdským umělcem je *Muhammad 'Abdu* (celým jménem *Muhammad 'Abdu 'Uthmán al-'Asírí* – محمد عبده عثمان العسيري), který bývá označován jako „*Umělec Arabů*“. Narodil se v roce 1949 a jako profesionál se hudbou zabývá od roku 1961. Avšak hudba nebyla vždy jeho cílem. Jeho otec zemřel, když mu byly tři roky a on se rozhodl jít v jeho stopách a stát se námořníkem. Byl přijat na průmyslovou školu, kde studoval loďařství a v roce 1963 odpromoval. Během studia měl jet na stáž do Itálie, avšak tato cesta se nekonala, neboť byl objeven muzikantem *Abbás Faríq Ghazzawím* (أباس فريق غزوي), když v roce 1960 zazpíval během programu rádia *Baba Abbas*. Díky němu se *Muhammad 'Abdu* stal slavným interpretem. První hit, který se dostal na přední příčky hitparád nejen v Saúdské Arábii, ale i

⁴⁹ *Mohammed al-Senan* [online], dostupné z: <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/1112091>; [cit. 7. 4. 2013]

v Egyptě či Libanonu, byl stvořen v roce 1968. V roce 1983 se *Muhammad* ʿAbdu oženil a měl se svou manželkou sedm dětí. O několik let později však prodělal mrtvici, ze které se odjel léčit do Francie. Právě ve Francii potkal svou současnou manželku, Francouzku alžírského původu, kterou pojal za svou ženu po rozvodu se svou saúdskou manželkou. Ve Francii žije dodnes.⁵⁰

3.1.2 Osobnosti arabské hudby v Kuvajtu

Významnou kuvajtskou interpretkou je *Nawal al-Kuwajtíja* (نول الكويتية), vlastním jménem *Nawal Tháhir al-Zajd* (نول تاهر الزيد), která se narodila v roce 1966. Je známá také pod pseudonymy „Královna tarabu“ nebo „Chalídží symfonie“. *Nawal* studovala na kuvajtském Ústavu hudby, kde získala kvalitní vzdělání, ze kterého těží po celou dobu své pěvecké kariéry. Během studia na zmíněné univerzitě se také dostávala do kontaktu s mnohými umělci a skladateli, což pro ni bylo přínosné hlavně v začátcích. Seznámila se se skladatelem *Rašídem al-Chudrem* (رشيد الخضر), který složil většinou jejích prvních hitů, a s básníkem ʿAbd al-Latíf al-Banájim (عبد اللطيف البناي), který pro ni naopak psal texty.⁵¹ Na konci roku 1983 vydává *Nawal* své první album za podpory *Rašída al-Chudra*. Album nese název „*Nawal 83*“, neboť jak říká, ona sama neupřednostňuje žádnou skladbu z určitého CD, a proto ani posluchači nechce pojmenováním alba některou ze skladeb vnucovat jako tu nejpodařenější, nejoblíbenější, tu, která má být hitem daného disku.

⁵⁰ *Who is Mohammad Abdu* [online], dostupné z: <http://americanbedu.com/2008/09/12/1987/>; [cit. 8. 4. 2013]

Mohammed Abdu [online], dostupné z: <http://www.last.fm/music/Mohammed+Abdu>; [cit. 8. 4. 2013]

⁵¹ *Nawal Al Kuwaitiya* [online], dostupné z: http://www.fanoos.com/society/nawal_al_kuwaitiya.html; [cit. 9. 4. 2013]

V roce 1984 (v jejích 17 letech) poprvé koncertovala. Koncert se konal v Bahrajnu, a jak sama říká, měla velkou trému. Nicméně zazpívala tak výborně, že si od publika vysloužila potlesk ve stoje. Její úspěch zaznamenala široká veřejnost jak arabského tak nearabského světa a ještě tentýž rok odjela koncertovat do Londýna. V 90. letech ustoupila na pár let do pozadí, ale v roce 1995 se opět vrací na scénu a sklízí úspěchy se skladbou *Kána widdí naltaqí* (كان ودي نلتقي) – *Byl přátelský, když mě potkal*, která byla duetem pro Nawal a saúdského zpěváka *Abdulláha Rašada* (عبد الله راشد). V roce 1998 se pak zúčastnila zahajujícího ceremoniálu festivalu Al Džanádrija (الجنادرية) v Saúdské Arábii, kam byla vybrána, aby zastupovala všechny zpěvačky Arabského poloostrova. Byl to jeden z mála festivalů, na který přijala pozvání. Je o ní známo, že se velkých akcí příliš neúčastní a s tiskem hovoří jen střídmě. Ačkoliv za celou dobu své pěvecké kariéry nezískala žádnou cenu, neboť se ani žádné soutěže neúčastnila, rozhodně v 80. letech patřila, a stále patří, k výrazným osobnostem kuvajtské hudby.⁵²

3.1.3 Osobnosti arabské hudby ve Spojených arabských emirátech

K výrazným interpretům hudby Spojených arabských emirátů patří zpěvačka *Ahlám ʿAlí šajch Hazím Džassím aš-Šamsí* (أحلام علي شيخ هزيم جسيم (الشمس)), veřejně známá jako *Ahlám*. Narodila se v roce 1969 v Abú Dhabí, ale téměř celé dětství prožila v Bahrajnu. Do Emirátů se vrátila v době, kdy měla nastoupit do školy. Již od útlého věku se zabývala uměním, převážně hudbou. Ve škole se učila zpívat, a účinkovala v divadelních představeních a

⁵² *Nawal El Kuwaiti* [online], dostupné z: <http://www.nogomistars.com/biography.asp?ID=72>; [cit. 9. 4. 2013]

besídkách, a zpívala také při různých zvláštních příležitostech – nejprve školních, později i státních. Díky tomu ji objevil kuvajtský skladatel *Anwar ʿAbdulláh* (أنور عبد الله), který jí zařídil smlouvu s *Funún al-Imárát* – nahrávací společností Spojených arabských emirátů, se kterou *Ahlám* spolupracovala až do roku 2001 a poté začíná spolupracovat se společností *Rotana*. ʿAbdulláh jí pomohl s vydáním jejího debutového alba nazvaného jednoduše „*Ahlám*“. V 90. letech 20. století se *Ahlám* stává jednou z nejpopulárnějších (a zároveň také nejbohatších) zpěvaček Zálivu.⁵³

3.2 Střední oblast

Ve střední oblasti nacházíme lokality se silnou hudební a kulturní tradicí. V Sýrii je to zejména Damašek, který byl po dlouhá staletí centrem arabské kultury, vzdělanosti a inovací, nebo město Aleppo, o němž již byla řeč v kapitole 2.3 v souvislosti se *Sabáhem Fachrím* a tradičními *muwaššahát*. Sýrie je zároveň místem, kde v hojné míře přetrvávají i tradice náboženské hudby křesťanské. Stále zde můžeme slyšet Syrský křesťanský chorál, který patří mezi nejstarší na světě díky tomu, že Sýrie byla jedním z prvních center křesťanství. Syrský křesťanský chorál se od ostatních chorálů liší tím, že je více rytmický (například v porovnání s gregoriánským chorálem).⁵⁴

V Egyptě je rovněž hudba neodmyslitelnou součástí každodenního života. V 70. letech 20. století se zde stávají velmi důležitými skladbami šʿabí

⁵³ *Ahlam Al Shamsi* [online], dostupné z: <http://www.ahlam-alshamsi.com/>; [cit. 9. 4. 2013]
Ahlam [online], dostupné z: <http://www.fanoos.com/society/ahlam.html>; [cit. 9. 4. 2013]

⁵⁴ *Music of Syria* [online], dostupné z: http://traditionalarabicmusic.com/music_of_syria.html; [cit. 9. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 130-141)

skladby, skrz které lidé vyjadřují své názory na politickou situaci, chudobu, úrodu a podobně.

Pro tzv. střední oblast je typická rozmanitost folklórní hudby a tanců. Jen v Egyptě můžeme najít více než 10 folklórních stylů přítomných v regionech podél Nilu či v poušti.⁵⁵

3.2.1 Osobnosti arabské hudby v Sýrii

V Sýrii nalezneme velké množství významných a uznávaných hudebníků a interpretů 2. poloviny 20. století. K těm nejznámějším patří jednoznačně *George Wassúf* (جورج وسّوف) a *Faríd al-Atraš* (فريد الأطرش).

George Wassúf, celým jménem *George Ibráhím al-Chúrí* (جورج إبراهيم الخوري), se narodil v Syrském Kafrúnu v roce 1961. Zpívat začal již jako desetiletý chlapec. Jeho okolí ho velmi obdivovalo, dokonce ho lidé pro jeho hlas a talent nazývali „zázrakem svého času“. *Wassúf* vystupoval ve svém rodném městě při zvláštních příležitostech. Když mu bylo 12 let, zpíval na oslavě svatby, kde si ho všiml producent *George Jazbik* (جورج جزيك), který si ho vzal pod svá křídla a velmi mu v jeho hudebních začátcích pomohl. Již ve svých 16 letech byl *Wassúf* označen za „*Sultána tarabu*“ a za jednoho z mála interpretů své doby, který opravdu dokáže procítit *tarab* tak, že s ním právě zpívanou skladbu prožívá každý jednotlivý posluchač. Jeho prvním velkým úspěchem byla skladba *Al-Hawá sultán* (الهوى سلطان), o které se psalo v časopise *The Sultan of Music*. V roce 1980 byl *Wassúf* pozván do libanonské televizní show „*Studio al-Fann*“, kde rovněž zazpíval a následně

⁵⁵ *Music of Egypt* [online], dostupné z: http://traditionalarabicmusic.com/music_of_egypt.html; [cit. 9. 4. 2013]

získal obdiv v celém Libanonu.⁵⁶ V 80. letech *Wassouf* odcestoval do Londýna, kde koncertoval pro posluchače ze Zálivu navštěvující hlavní město Británie. Prezентuje zde jak své vlastní skladby, tak skladby své egyptské kolegyně *Umm Kulthúm* (která byla jeho velkým vzorem), jež byly během těchto koncertů rovněž velmi žádané. V 90. letech se pak vrací ke své rodině a zažívá další vlnu úspěchů po vydání nových alb. Mezi nejúspěšnější alba patřilo *Kalám an-nás* (كلام الناس) – *Řeči lidí*, či album *Tabíb džarráh* (طبيب جراح) – *Chirurg*. Ve svých 41 letech byl pak *Wassúf* označen za nejúspěšnějšího arabského zpěváka. Koncertuje po celém světě a má milióny fanoušků. Ačkoliv se o to mnozí snažili, jeho styl je nenapodobitelný.⁵⁷

Faríd al-Atraš byl syrský zpěvák a virtuóz. Narodil se v roce 1915 do muzikantské rodiny. Jeho matka *Alíja* a sestra známá pod pseudonymem *Asmahán* byly rovněž zpěvačkami. *Asmahán* (أسمهان) celým jménem *Amál al-Atraš* (أمال الأطرش) zpívala klasický *tarab* stejně jako *Umm Kulthúm* a se svým bratrem *Farídem* si zahrála v několika filmech. Působila však pouze v 1. polovině 20. století, nebo v roce 1944 zemřela při autonehodě.⁵⁸

V devíti letech se *Faríd* se svou matkou přestěhoval do Egypta, kde začal navštěvovat *Káhirský institut arabské hudby* a zde také započal svou pěveckou a hudební kariéru. Během školních let zpíval na oslavách a besídkách, kde si ho všiml skladatel *Rijád as-Sunbátí* (رياد السنباتي). *Faríd* svou kariéru započal tím, že doprovázel jiné, již známé, zpěváky při jejich

⁵⁶ *George Wassouf facts* [online], dostupné z: <http://www.mapofpeople.com/george-wassouf-254675/>; [cit. 10. 4. 2013]

⁵⁷ *George Wassouf* [online], dostupné z: <http://www.nogomistars.com/biography.asp?ID=139>; [cit. 10. 4. 2013]

⁵⁸ *Asmahan* [online], dostupné z: <http://www.last.fm/music/Asmahan>; [cit. 10. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 130-133)

Sabáq, Dž., *Umm Kulthúm*, Art búrt, 2005 (str. 17)

vystoupeních. Ve 30. letech byl přijat do egyptské rozhlasové stanice jako hráč na *ʿud* a později i jako zpěvák. Zvláštností jeho vystoupení bylo, že do skladby vždy přidal tzv. taqsím (تقسيم) – doslova „oddělení“, kdy zpěvák přestává zpívat, ztichne i celý orchestr a sólo má pouze jeden nástroj. Nejčastěji tímto nástrojem bývají housle, akordeon, qánún, nebo, jako ve *Farídově* případě, *ʿud*. Díky záznamům z jeho vystoupení se brzy stal známým jako „*Král hry na ʿud*“.⁵⁹

Farídovy skladby jsou většinou romantické lyrické balady, ale za svou kariéru skladatele a interpreta, trvající čtyři desetiletí, napsal i množství nábožensky laděných či vlasteneckých skladeb. Mezi jeho nejznámější písně patří například *Ar-Rabíʿu* (الربيع) – *Jaro*, nebo *Awal hamsa* (أول همسة) – *První zasyčení/šepot*.

Jeho herecká kariéra je rovněž bohatá. Zahrál si ve více než 30 filmech, pro něž skládal buď veškerou hudbu, nebo alespoň většinu použitých skladeb, a to jak pro sebe, tak pro ostatní interprety a dokonce i hudební sóla pro tanečnice. Jeho poslední film *Nagham fí hajátí* (نغم في حياتي) – *Melodie mého života*, byl uveden až po jeho smrti.

Jeho velmi úspěšný profesní život však přinesl problémy v jeho osobním životě. Sláva a bohatství vedlo k hýření a častým návštěvám nočních klubů a nakonec i k nemoci. Posledních 20 let svého života měl potíže se srdcem, které ovšem neléčil, neboť nechtěl přestat s koncertováním a natáčením filmů, a tak na následky dlouhodobé nemoci v roce 1974 umírá v Bejrútské nemocnici. Pohřben je vedle své sestry *Asmahán* v egyptské Káhiře.⁶⁰

⁵⁹ *Farid Al Atrash* [online], dostupné z: <http://www.allmusic.com/artist/farid-el-atrache-mn0000795549>; [cit. 10. 4. 2013]

⁶⁰ *Farid El Atrache* [online], dostupné z: <http://www.last.fm/music/Farid+El+Atrache/>; [cit. 10. 4. 2013]

3.2.2 Osobnosti arabské hudby v Egyptě

Mezi nejznámější umělce Egypta a vůbec celého arabského světa patří nepochybně *Umm Kulthúm* (أم كلثوم). Již během svého života patřila mezi nejoblíbenější interprety a její skladby jsou dodnes hojně vyhledávány. Stala se hlasem a tváří Egypta, neboť byla hrdou patriotkou a díky tomu byla podporována prezidentem *Gamálem ʿabd an-Násirem* – neměla tedy žádné překážky, které by bránily rozvinutí její kariéry. *Umm Kulthúm* se narodila pravděpodobně v roce 1908.⁶¹ Již od útlého věku zpívala a lidé žasli nad jejím výjimečným talentem. Svého otce dokonce okouzila natolik, že jí jako dítě převlékal za chlapce⁶² a nechal zpívat v malé hudební skupině, kterou vedl. O pár let později si jí všiml známý ʿudový virtuóz *Zakaríjáh Ahmad* (زكريا أحمد), který ji přizval do své skupiny působící v Káhiře. To však rodina kvůli jejímu věku odmítla a povolila jí stát se členem této skupiny až po dovršení 23 let. Mezi tím stále koncertovala (stále převlečená za chlapce) v malých divadlech nebo na svatbách, kde také recitovala Korán, neboť již ve svých 5 letech začala se studiem Koránu a jeho správným přednesem na škole ve své rodné vesnici. Díky svému nezapomenutelnému silnému hlasu se rychle stala slavnou ve své rodné vesnici a blízkém okolí. V roce 1924 se *Umm Kulthúm* přestěhovala do Káhiry, kde každé první úterý v měsíci koncertovala ve velkém sále, kam se sjížděli posluchači ze severní Afriky, ale i z Arabského poloostrova, aby ji slyšeli zpívat živě. V Káhiře se seznámila s básníkem *Ahmadem Rámí* (أحمد رامي), který ji zasvětil do francouzské poezie a zároveň ji učil klasické arabštině. *Umm Kulthúm* byla zvána na vystoupení při oslavách v

⁶¹ Salloum, H., *Umm Kalthum – Legendary Sonstress of the Arabs*, Al Mashriq [online], 1995, roč. 1, č. 1, [cit. 10. 4. 2013], dostupné z: <http://almashriq.hiof.no/egypt/700/780/umKoulthoum/aljadid-uk.html>

Sabáq, Dž., *Umm Kulthúm*, Art búrt, 2005

⁶² v jejich rodině panoval názor, že panna nesmí vystupovat na veřejnosti

domech bohatých Egyptanů, kde se seznámila s několika vlivnými dámami, od kterých se naučila stylu oblékání a vybranému chování.⁶³

Díky výraznému silnému hlasu musela stát během svých vystoupení několik kroků za mikrofonem. Tradičně zpívala se sepjatýma rukama, v nichž držela hedvábný šátek.

Když se k moci v Egyptě dostal prezident *Násir*⁶⁴, *Umm Kulthúm* si velice oblíbil a brzy se stali blízkými přáteli. *Násir* stavěl její zpěv na stejnou úroveň jako své projevy. Považoval její hlas za stejně důležitý, jako byl ten jeho.

Během 50. a 60. let už byla *Umm Kulthúm* natolik slavná, že s ní bylo zacházeno stejně jako s důležitými osobnostmi, jako byly hlavy států, velvyslanci apod. Byla již známá po celém arabském světě a vysloužila si přezdívku „*Velvyslankyně arabského umění*“. Na rozdíl od mnohých umělců, které kariéra dovedla k hýření nebo drogám, *Umm Kulthúm* byla spořádaná dáma, hrdá na svůj původ a značnou část vydělaných peněz věnovala chudým rodinám.

Umm Kulthúm zemřela v roce 1975. Její pohřeb byl pro Egypt velkou ránou a smutnou událostí. Její rakev nesli příslušníci egyptské armády, vpředu hrála kapela. Do průvodu se přidaly statisíce jejích fanoušků a obdivovatelů. Byl to druhý největší pohřeb v egyptské historii. První největší patřil prezidentu *Násirovi*.⁶⁵

⁶³ *Umm Kulthum* [online], dostupné z: <http://almashriq.hiof.no/egypt/700/780/umKoulthoum/>; [cit. 11. 4. 2013]

⁶⁴ červen 1956 po vítězství v referendu

⁶⁵ *Umm Kulthum* [online], dostupné z: <http://almashriq.hiof.no/egypt/700/780/umKoulthoum/biography.html>; [cit. 11. 4. 2013]

Lohman, L., *Umm Kulthum: Artistic Agency and the Shaping of an Arab Legend, 1967-2007*, Wesleyan University Press, Connecticut, 2010

Sabáq, Dž., *Umm Kulthúm*, Art búrt, 2005

Dalším významným egyptským umělcem byl *ʿAbd al-Halím Háfiz* (عبد الحليم حافظ), vlastním jménem *ʿAbd al-Halím ʿAlí Šabána* (عبد الحليم علي شبة انة). Narodil se v roce 1929. Měl dva bratry a jednu sestru. Jeho matka zemřela po komplikovaném porodu a jeho otec pár měsíců poté. *ʿAbd al-Halím Háfiz* byl vychován svou tetou a strýcem v Káhiře. V 11 letech nastoupil na Káhirský institut arabské hudby. Ve zpěvu ho podporoval jeho starší bratr Ismaíl, který byl zároveň jeho prvním učitelem ještě předtím, než hudební školu začal navštěvovat. Po absolvování zmíněného institutu byl přijat na Vyšší hudebně-divadelní školu v Káhiře, kde promoval jako virtuóz na hoboj.

ʿAbd al-Halím Háfiz byl znám pro svůj něžný, romanticky laděný hlas, díky kterému si vysloužil přezdívku „*ʿandalíb*“ (عندليب) – čili „*slavík*“.⁶⁶

Během éry vystupování v káhirských klubech se naskytla příležitost pro velké vystoupení hodné profesionála. Zpěvák *Karím Mahmúd* (كريم محمود), který měl v roce 1953 zpívat na oslavě prvního výročí revoluce, náhle onemocněl a *ʿAbd al-Halím* jej narychlo nahradil. Jeho vystoupení mělo velký úspěch. Právě tehdy si ho všiml muzikant a producent *Háfiz ʿAbd al-Waháb* (حافظ عبد الوهاب), který se rozhodl ho podpořit. Takto se *ʿAbd al-Halím* dostává ke svému uměleckému jménu – jméno *Háfiz* přejímá od svého patrona na znamení vděčnosti.

ʿAbd al-Halím Háfiz se stal jedním z neuznávanějších interpretů arabského světa. Spolu s *Umm Kulthúm*, *Farídem al-Arašem* a *Muhammadem ʿAbd al-Wahábem* tvoří tzv. „*Velkou arabskou čtyřku*“, skupinu čtyř největších osobností arabské hudby.

⁶⁶ *Abdel Halim Hafez* [online], dostupné z: <http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=10667095>; [cit. 11. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 141-145)

ʿAbd al-Halím Háfiz se nikdy neoženil. Zamiloval se jen jednou v mládí, ovšem rodina jeho milé svatbu nepovolila. Změnila ovšem názor, když se Háfiz stal slavným zpěvákem. Následně rodina svatbu umožnila, ale nevěsta zemřela na chronické onemocnění. Háfiz se z její ztráty nikdy nevzpamatoval a během své kariéry jí věnoval několik desítek skladeb. Mezi nejznámější patří skladba *Fí júm, fí šahr, fí sana* (في يوم, في شهر, في سنة) – *Za den, za měsíc, za rok*.⁶⁷

ʿAbd al-Halím Háfiz od narození trpěl nemocí zvanou schistosomóza,⁶⁸ která ho svými častými projevy provázela celý život a posléze na ni i zemřel.

Jeho kariéra je bohatá i na filmové role. Zahrál si ve více než 15 filmech, kde často zpíval za vystoupení tanečnic.

Mezi jeho nejznámější skladby patří *Ahwáki* (أهواك) – *Zbožňuji tě*, *Mawʿúd* (موعود) – *Zaslíbený*, nebo *Al-Masíh* (المسيح) – *Kristus*.

ʿAbd al-Halím Háfiz umírá v roce 1977, krátce po svých osm a čtyřicátých narozeninách, v Londýnské nemocnici. Jeho pohřbu, který se konal v Káhiře, se zúčastnily statisíce lidí. Tento pohřeb patří spolu s rozloučením se s *Umm Kulthúm* a prezidentem *Násirem* mezi největší pohřby v historii Egypta.⁶⁹

⁶⁷ *Abdel Halim Hafez* [online], dostupné z: <http://www.nogomistars.com/biography.asp?ID=108>; [cit. 11. 4. 2013]

⁶⁸ schistosomóza (známá také jako billharzióza) je parazitní onemocnění s projevy ve formě malých vřidků na kůži, způsobené parazity, resp. jejich vajíčky, která poškozují tkáň *Schistosomóza* [online], dostupné z: <http://www.ockovani.cz/schistosomoza/>; [cit. 11. 4. 2013]

⁶⁹ *Abdel Halim Hafez* [online], dostupné z: <http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=10667095>; [cit. 11. 4. 2013]
Abdel Halim Hafez [online], dostupné z: <http://www.nogomistars.com/biography.asp?ID=108>; [cit. 11. 4. 2013]

Významným skladatelem a muzikantem na scéně arabské hudby byl rovněž *Muhammad ʿAbd al-Waháb* (محمد عبد الوهاب). Narodil se v Káhiře v roce 1907. Hudbou se zabýval od dětství. Měl velký talent na hru na hudební nástroje a komponování. Své první skladby složil už ve 13 letech. Následně se setkal s básníkem *Ahmadem Šauqím* (أحمد شوقي), který byl nazýván „*Amír al-šuará*“ (أمير الشعراء) – čili „*Princ básníků*“. Ten ʿabd al-Wahába vyzval, aby mu zahrál na ʿud. Jeho talent ho natolik ohromil, že se rozhodl stát se jeho patronem. Později tito dva umělci spolupracovali, Šauqí psal texty písní a ʿabd al-Waháb k nim skládal hudbu.⁷⁰

ʿabd al-Waháb složil velké množství klasických arabských skladeb, ale zároveň tíhnul k modernizaci. Často komponoval skladby s orientálními melodiemi, ale rytmy byly evropské. Například v písni *Al-Džundúl* (الجنود) – *Gondoly*, použil tříčtvrtový rytmus zvaný *waltz*, nebo v písni *Já albí* (يا قلبي) – *Ó mé srdce*, kterou složil pro ʿAbd al-Halíma Háfize, použil *rock and rollový* rytmus.

Velké oblibě se těšila i jeho filmová tvorba. Film *Al-Warda al-bajdáʿ* (الوردة البيضاء) – *Bílá růže*, kde si i zahrál, dosahoval v biografech rekordů v návštěvnosti.

Od 50. let se soustředil na tvorbu svých vlastních skladeb a také skladeb pro významné egyptské interprety této doby. Složil množství písní pro *Umm Kulthúm* nebo pro ʿAbd al-Halíma Háfize. Připisuje se mu autorství více než tisíce skladeb, z nichž zhruba sto sám interpretoval.

Další jeho významnou tvorbou byly dvě hymny. Složil melodii ke státní hymně Libye, která nese název *Já baladí* (يا بلدي) – *Ó má země*, ale je známá

⁷⁰ *Mohamed Abdel Wahab* [online], dostupné z: <http://www.yala.fm/en/artists/mohamed-abdel-wahab-29cb50089b922e021d4403539d84e191/biography>; [cit. 12. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 141-145)

spíše pod názvem *Líbijá, Líbijá, Líbijá* (ليبيا, ليبيا, ليبيا). Ta byla užívána v letech 1951 až 1969, a poté opět po roce 2011 po smrti Muḥammara al-Qadhhdháfího.⁷¹ Další hymnou složenou *al-Wahábem* byla hymna tuniská. Ta byla nazvána *Humát al-Himá* (حماة الحمى) – *Obránci domoviny*, a byla přijata v roce 1957. V roce 1958 byla nahrazena, ale od roku 1987 je opět státní hymnou Tuniska.⁷²

Muhammad ḥAbd al-Waháb zemřel v roce 1991 na srdeční selhání. Byl mu vystrojen honosný pohřeb a na káhirském náměstí Báb al-Šáriḥa mu byla postavena socha.⁷³

3.2.3 Osobnosti arabské hudby v Libanonu

Jednou z nejméně výraznějších libanonských osobností arabské hudby je zpěvačka *Fajrúz* (فيروز), vlastním jménem *Nuhád Wádí Haddád* (نهاد وادي حداد). Fajrúz se narodila v roce 1933 v Bejrútu. Zpočátku navštěvovala dívčí školu Sv. Josefa, ale během II. světové války chyběly rodině peníze, a tak musela přejít do veřejné školy.

Fajrúz se narodila do chudé rodiny, která žila v jednopokojovém bytě. Její vášní byl poslech hudby z rozhlasu, ovšem její rodina si rádio nemohla

⁷¹ *Libya* [online], dostupné z: <http://www.nationalanthems.info/ly.htm>; [cit. 12. 4. 2013]

⁷² *Tunisia* [online], dostupné z: <http://www.nationalanthems.info/tn.htm>; [cit. 12. 4. 2013]

⁷³ *Mohamed Abdel Wahab* [online], dostupné z: http://www.jesuismort.com/biographie_celebrite_chercher/biographie-mohammed_abdel_wahab-11490.php; [cit. 12. 4. 2013]

Mohamed Abdelwahab [online], dostupné z: <http://en.hibamusic.com/Egypt/mohamed-abdelwahab/mohamed-abdelwahab-151.htm>; [cit. 12. 4. 2013]

Sabáq, Dž., *Umm Kulthúm*, Art búrt, 2005 (str. 128-130)

dovolit. *Fajrúz* tedy seděla v okně, poslouchala rozhlas z domu v sousedství a zpívala s ním. Jejím největším snem bylo zazpívat si v programu Bejrútského rozhlasu.

Ve 14 letech byla objevena učitelem hudby *Muhammadem Fulajfilem* (محمد فليفل), který byl také jedním ze zakladatelů Národní hudební konzervatoře v Bejrútu. V té době hledal *Fulajfil* nové talentované mladé zpěváky, kteří by zazpívali národní hymnu v nově založené rozhlasové stanici „Libanonská rozhlasová stanice“. *Fajrúz* se tak stala členkou sboru. Umělecký vedoucí rádia *Halím ar-Rúmí* (هليم الرومي) si však brzy všiml jejího velkého talentu a nabídl jí post hlavní sólistky. Díky němu také přišla *Fajrúz* ke svému uměleckému jménu – *ar-Rúmí* v jejím hlase viděl tyrkys (polodrahokam) – arabsky „fajrúz“.

V roce 1950 se seznámila s *Mansúrem Rahbáním* a *Assím Rahbáním* (منصور رحباني, عسي رحباني), bratry zabývající se hudbou. *Assí* jako skladatel a *Mansúr* jako textař. Od téhož roku společně úspěšně tvořili a v roce 1954 se *Fajrúz* za *Assího Rahbáního* vdala.⁷⁴

Fajrúz dále zpívala v rozhlasu a trávila mnoho času v nahrávacích studiích s bratry *Rahbáníovými*. V roce 1957 poprvé vystoupila před publikem. Sklidila velký úspěch a následně se stala hlavním účinkujícím Mezinárodního festivalu v Bašalbaku. Koncertovala po celém světě a v roce 1963 byla oceněna Čestnou medailí jordánského krále Husajna I.

Mezi její nejznámější skladby patří píseň *Al-Mahabba* (المحبة) – *Milování*, *Aná* *indí hanín* (أنا عندي حنين) – *Toužím*, nebo *Já džabal lilí bašíd* (يا جبل للي بعيد) – *Ó horo, která jsi vzdálená*.⁷⁵

⁷⁴ *Fairuz* [online], dostupné z: <http://www.answers.com/topic/fairuz>; [cit. 13. 4. 2013]
Boulos, S., *Origins of a Legend*, Fairouz – Legend and Legacy, Forum for International Art, Washington, 1981 [online], dostupné z:
<http://almashriq.hiof.no/lebanon/700/780/fairuz/legend/biography.html>; [cit. 13. 4. 2013]

⁷⁵ *Fairuz* [online], dostupné z: <http://www.answers.com/topic/fairuz>; [cit. 13. 4. 2013]

V roce 2012 se na sociálních sítích Facebook a Twitter objevily zprávy o smrti zpěvačky Fajrúz. Její dcera však toto tvrzení vyvrátila.⁷⁶

3.3 Západní oblast

Hudba v tzv. západní oblasti je velmi rozmanitá a v minulosti podléhala, a nadále podléhá, mnoha okolním vlivům. Pro Tunisko je typický styl hudby zvaný *malúf* (ملوف). Ačkoliv má tento styl kořeny v Evropě (Španělsko, Portugalsko), je rozšířený po celé severní Africe. V Libyi nalezneme libyjský *malúf*, v Maroku se tento styl označuje pojmem *ʿala* (علة), v Alžírsku *gharnátí* (غرناطي). *Malúf* je hrán malým orchestrem sestávajícím z houslí, perkusí, sitár⁷⁷ a fléten. V Maroku jsou v tomto stylu patrné vlivy klasické berberské hudby. V Alžírsku je považován za jeden ze symbolů národní identity. Má v sobě prvky hudby Andalusie, konkrétně skladeb *muwaššahát*.

Dnes je již tato klasická hudba severní Afriky zastíněna moderními skladbami převážně z Egypta. Tradičně se však nadále hraje při svatbách nebo důležitých ceremoniálech, jakým je například obřízka.⁷⁸

Boulos, S., *Origins of a Legend*, Fairouz – Legend and Legacy, Forum for International Art, Washington, 1981 [online], dostupné z: <http://almashriq.hiof.no/lebanon/700/780/fairuz/legend/biography.html>; [cit. 13. 4. 2013]

⁷⁶ *Fairouz's death a fabricated lie* [online], Al-Bawaba, 11. 3. 2013, dostupné z: <http://www.albawaba.com/latest-news/fairouz%E2%80%99s-death-fabricated-lie-416298>; [cit. 13. 4. 2013]

⁷⁷ Sitár je mnohostrunný drnkací nástroj z rodiny louten s tělem ze skořepiny tykve. Dnes je velmi oblíbený v severní Indii. O *sitáru* [online], dostupné z: <http://www.sitarmusic.eu/?id=2>; [cit. 13. 4. 2013]

⁷⁸ Music of Tunis [online], dostupné z: http://traditionalarabicmusic.com/music_of_tunis.html; [cit. 13. 4. 2013]

3.3.1 Osobnosti arabské hudby v Alžírsku

Mezi nejvýznamnější interprety Alžírsko patří zpěvačka *Warda al-Džazá'irija* (وردة الجزائرية). Ačkoliv se v roce 1940 narodila ve Francii libanonské matce a alžírskému otci, byla známá především díky zpěvu alžírských vlasteneckých písní.

Warda začala zpívat ve svých 11 letech. V roce 1954, kdy dosáhla věku 14 let, započala v Alžírsku válka za nezávislost. V té době se *Warda* proslavila zpěvem vlasteneckých písní, jako byla například skladba *Baladí, já baladí* (بلدي يا بلدي) – *Má země, ó má země*, nebo *Já habíbí, já muhárib* (يا حبيبي, يا محارب) – *Ó miláčku, ó bojovníku*. V roce 1958 se *Warda* odstěhovala do Libanonu a do Alžírsko se vrací až po získání nezávislosti v roce 1962.⁷⁹

Na začátku 60. let rovněž odešla do ústraní na žádost svého manžela, který si nepřál, aby veřejně zpívala a požadoval, aby se starala pouze o děti. *Warda* na veřejnosti nevystoupila celých deset let. V roce 1972 ji však Huwáří Bumedian požádal, aby zazpívala při oslavách desetiletého výročí získání nezávislosti. Její manžel to opět zakázal, ale *Warda* se nechtěla zpívání vzdát, a tak nechala manželství rozvést a na oslavách skutečně vystoupila. Nově nabytou svobodu využila ke svému dalšímu uměleckému rozvoji. Přestěhovala se do Káhiry, kde se velmi rychle zařadila mezi špičky arabské hudby.

V Egyptě se seznámila se svým druhým manželem, skladatelem *Balíghem Hamdíem* (بليغ حمدي), se kterým před, i po uzavření sňatku úspěšně spolupracovala. Nejznámějšími skladbami tohoto období jsou například *Batwannis bík* (بتونس بيك) – *Chovám tě (v srdci)*, nebo *Wahaštíní* (وحشثني) – *Chybíš mi*.

⁷⁹ Warda [online], dostupné z: <http://www.wardaonline.com/bio.htm>; [cit. 13. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 123-127)

Warda zemřela v roce 2012 v Káhiře na zástavu srdce. Její tělo bylo převezeno do Alžírsko, kde byla pochována.⁸⁰

3.3.2 Osobnosti arabské hudby v Maroku

Významnou osobností působící v 2. polovině 20. století v Maroku je zpěvák a virtuóz hry na housle a řud ř*Abd al-Sádiq řaqára* (v marockém dialektu spíše „řaqára“ – عبد الصادق شقارة). Byl znám pod přezdívkou „Mistr al-řala“, neboť se zabýval převážně klasickou andaluskou hudbou a marockým folklórem.⁸¹

Narodil se v roce 1931 v marockém Tetuánu. Již od útlého věku se zabýval uměním, zejména hudbou a poezií. Jeho otec byl známým hudebníkem, a měl velký vliv na pozdější kariéru svého syna. Byl to právě on, který ř*Abd al-Sádiq* přivedl ke hře na řud. Na konci 40. let už řaqára koncertoval po celém Maroku. V roce 1950 přišel s nápadem otevřít hudební konzervatoř. Tato konzervatoř byla otevřena jako *Hasanova konzervatoř marocké hudby*, ovšem název i instituce samotná si prošla několika změnami a v roce 1957 byla znovuotevřena králem Muhammadem V. jako *Národní konzervatoř marocké hudby a tance*. Při této škole rovněž začal působit orchestr, jehož zakladatelem byl právě řaqára, známý jako *Orchestr tetuánské konzervatoře*.

⁸⁰ Warda [online], dostupné z: <http://www.wardaonline.com/bio.htm>; [cit. 13. 4. 2013]

Biography of Warda al Jazairia [online], dostupné z: <http://en.hibamusic.com/Algerie/warda-al-jazairia/warda-al-jazairia-51.htm>; [cit. 13. 4. 2013]

⁸¹ *Abdessadeq Cheqara* [online], dostupné z: http://www.tutorgigpedia.com/ed/Abdessadeq_Cheqara; [cit. 14. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-řarabíja*, Dár al-řarq al-řarabí, 2003 (str. 145-151)

Jak již bylo řečeno, Šaqára se zabýval andaluskou hudbou. Právě jemu vděčí tento styl hudby za popularitu ve 20. století. Šaqára hudbu zmodernizoval a především ji začal hrát se španělskými orchestry, díky čemuž dostaly skladby nádech flamenca. Do té doby byla považována za hudbu pouze pro zvláštní příležitosti, nebo za tzv. vysokou hudbu, a mimo města a vesnice ovlivněné Andalusíí snad za nezábavnou. Šaqára jí dal novou podobu, kterou si Maročané velmi rychle oblíbili.

V roce 1961 spolupracoval Šaqára s Asociací andaluské hudby při UNESCO, pro kterou nahrál osm skladeb za účelem zachování marockého dědictví. Skladbám, které byly předmětem spolupráce, se říká *núby* (نوبا). Jsou to skladby tzv. „pro každý den“. Každá země severní Afriky má svých čtyři a dvacet *núb*, z nichž každá trvá celou hodinu, aby korespondovaly s hodinami dne a lidé tak mohli být s hudbou stále ve spojení. Ovšem tyto skladby se dnes běžně nehrají v rozhlasech apod., ale spíše při oslavách nebo státních svátcích.

Z roku 1982 pochází Šaqárova nejznámější skladba *Bint baladí* (بنت بلدي) – *Dívka mé země*, na které spolupracoval se skladatelem a muzikantem José Herdíou. V této skladbě se mísí klasická andaluská hudba, marocká „tetuánská“ hudba (Šaqárův upravený styl) a flamencová hudba.

Po dlouhém boji s nemocí Šaqára v roce 1998 umírá.⁸²

⁸² Abdessadeq Cheqara [online], dostupné z: http://www.tutorgigpedia.com/ed/Abdessadeq_Cheqara; [cit. 14. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-šarabíja*, Dár al-šarq al-šarabí, 2003 (str. 145-151)

3.3.3 Osobnosti arabské hudby v Tunisku

Jednou z nejuznávanějších tuniských umělkyně 2. poloviny 20. století byla *Šáfíja Rušdí* (شافية رشدي), vlastním jménem *Zakíja bint Hádž Abú Bakr al-Marráksí* (زكية بنت حاج أبو بكر المرّاكشي), známá také jako *Nana* (نانا). *Šáfíja* byla tuniská herečka, zpěvačka a tanečnice známá pro své velké ambice a odhodlání.

Šáfíja se narodila v roce 1910. Jako dítě nastoupila nejprve do klasické školy poskytující obecné vzdělání bez jakéhokoliv zaměření na hudbu. Ovšem *Šáfíjin* otec, který byl muzikantem, chtěl, aby šla v jeho stopách. Ve 14 letech se díky němu naučila hrát na piáno, přihlásila se na hodiny k profesoru *Hédí Šenúfímu* (هيدي شنوفي).

Ještě více než hudební talent se u ní projevovala vášeň pro divadlo a herectví. Ve 20. letech započala svou hereckou kariéru, ovšem to se v jejím rodném městě nesešlo s nadšením, a tak se odstěhovala do Tunisu, kde měla více možností se nadále rozvíjet.

V roce 1931 *Šáfíja* zakládá umělecké uskupení s názvem „*Skupina Šáfíji Rušdí*“, které však nebylo úspěšné, a tak se brzy rozpadlo. O rok později se setkává s umělci jako byl *Habíb Maná* (حبيب منعا) nebo *Mustafa Safar* (مسطفى سفر), kteří jí doporučili do místních, již fungujících, uměleckých skupin, se kterými *Šáfíja* začala brzy vystupovat. V této době začíná vystupovat pod pseudonymem *Nana* a stává se oblíbenou díky interpretaci klasických andalusko-tuniských skladeb.⁸³

⁸³ *Chafia Rochdi* [online], dostupné z: <http://www.yala.fm/en/artists/chafia-rochdi-212152c967b3b93e7c5cb88209925776/biography>; [cit. 15. 4. 2013]

Chafia Rochdy: la voix cristalline venue du Sud [online], dostupné z: <http://www.africatime.com/guinee/nouvelle.asp?UrlRecherche=archives.asp%3Frech%>; [cit. 15. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 115-123)

V dalších letech začala vystupovat sólově a nejoblíbenějšími skladbami se stávají ty, které napsala a složila sama Šáfíja. K takovým skladbám patří píseň *Al-Habíb al-ghadár* (الحبيب الغدار) – *Milovaný zrádce*.

Její hvězdná kariéra trvala bezmála 40 let a dodnes jsou její skladby natolik oblíbené, že si je mnozí umělci volí k přepracování a vycházejí tedy v nových podobách, které ovšem zachovávají slova a jiskru Šáfíjiných původních skladeb.

Šáfíja zemřela ve věku 79 let v roce 1989.⁸⁴

⁸⁴ *Chafia Rochdi* [online], dostupné z: <http://www.yala.fm/en/artists/chafia-rochdi-212152c967b3b93e7c5cb88209925776/biography>; [cit. 15. 4. 2013]

Chafia Rochdy: la voix cristalline venue du Sud [online], dostupné z: [http://www.africatime.com/guinee/nouvelle.asp?UrlRecherche=archives.asp%3Frech%";](http://www.africatime.com/guinee/nouvelle.asp?UrlRecherche=archives.asp%3Frech%) [cit. 15. 4. 2013]

Mahdí, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár al-šarq al-ʿarabí, 2003 (str. 115-123)

4 ZÁVĚR

Tato práce si za cíl kladla představit významné osobnosti arabské hudby ve 2. polovině 20. století. Ačkoliv je to téma velmi obsáhlé, nebyla dosud zpracována publikace, která by se v českém jazyce zabývala výraznými osobnostmi ve výše zmíněném období. Existence stručných životopisů, nebo v případě *Umm Kulthúm* životopisů vydaných knižně, nemůže být pokládána za dostačující. Arabská hudba je váženým kulturním bohatstvím Blízkého východu a zaslouhuje si pozornost jako jedna z důležitých částí arabské kultury.

Práce předkládá přehled základních hudebních nástrojů typických pro arabskou hudbu a rozebírá rozdíly mezi arabskou hudbou klasickou, folklórní, náboženskou a popovou s uvedením umělců, kteří se daným styl arabské hudby zabývají nebo zabývali. Dále práce podává ucelený přehled nejvýraznějších osobností daného období, jejich životů a tvorby, z oblastí, které jsou pokládány za nejdůležitější v historickém vývoji arabské hudby, kde doposud žije folklórní tradice a kde působili nejváženější interpreti.

Významné osobnosti arabské hudby 20. století byly rozděleny do tří oblastí podle země, kterou reprezentovaly, nebo stále reprezentují.

Výrazné osobnosti Saúdské Arábie pro potřeby této práce zastupují umělci Taríq ʿAbd al-Hakím, Muhammad al-Sinán a Muhammad ʿAbdu. V Kuvajtu pak působí významná zpěvačka Nawal al-Kuwajtíja a v oblasti Spojených arabských emirátů práce seznamuje se zpěvačkou Ahlám. Tyto tři státy zastupují tzv. západní oblast.

Ve východní oblasti byly zpracovány státy Sýrie, kde významnými osobnostmi arabské hudby jsou George Wassúf a Faríd al-Atraš, Egypt, kde působili velmi významní umělci jako Umm Kulthúm, ʿAbd al-Halím Háfiz a Muhammad ʿAbd al-Waháb, a nakonec Libanon, který je rodnou zemí pro zpěvačku Fajrúz.

Západní oblast pak pojednává o zpěvačce Wardě al-Džazáíríje, která se narodila a působila v Alžírsku, o ʿAbd al-Sádiq Šaqárovi, jehož domovinou bylo Maroko a o Šafíje Rušdí, výrazné umělkyni tuniského původu.

„Nečekaný pocit zvuku, jeho náhlé zmizení, pak jeho návrat a půvab skladby poskytují duši největší a nejsladší rozkoš. Proto také utříděnost kombinace zvuků, jejich skladba, jakož i utříděné a pravidelné kombinace rytmických úderů, které navozují představy zvuků a které se jim blíží podle své povahy, nás hluboce přitahují.“ (Avicenna)

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- AL MAHDÍ, S., *Al-músíqá al-ʿarabíja*, Dár aš-šarq al-ʿarabí, 2003
- BUCHNER, A., *Hudební nástroje národů*, Artia, Praha, 1969
- ČERNÁ, Š. a kol., *Tajemství orientálních tanečnic*, Praha, 2011
- DALLAL, T., HARRIS, R., *Bříšním tancem ke kráse*, Beta, Praha, 2006
- HASSAN, M., *Zemí Nilu – Egyptský folklór (intenzivní projekt)*, Plzeň, 2012
- KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006
- LOHMAN, L., *Umm Kulthum: Artistic Agency and the Shaping of an Arab Legend, 1967-2007*, Wesleyan University Press, Connecticut, 2010
- MARCUS, S. L., *Music in Egypt: Experiencing Music, Expressing Culture*; Oxford University Press, 2006
- RACY, A. J., *Making Music in the Arab World*, Cambridge University Press, 2003
- SABÁQ, DŽ., *Umm Kulthúm, Árt búrt*, 2005
- ŠAFARŽÍK, J., *Dějiny hudby 1. díl: Od počátků hudby do konce 18. století*, Votobia, Praha, 2002
- SULLIVAN, L. E., *Enchanting powers: Music in the world's religions*, Harvard University Press, 1997
- VÍTEK, B., *Přehled dějin hudby*, Agentura Luděk Šorm, Pardubice, 1994
- ZUHUR, S., *Colors of Enchantment: Theatre, Dance, Music and the Visual Arts of the Middle East*, American University in Cairo Press, Cairo and New York, 2001

Elektronické zdroje

- AL DEEN, H. N., *The Evolution of Rai Music*, Journal of Black Studies, vol. 35, JSTOR, Sage Publications, Inc., 2005

AL FARUQI, L. I., *The Status of Music in Muslim Nations: Evidence from the Arab World*, Asian Music, vol. 12, JSTOR, University of Texas Press, 1980

FARMER, H. G., *The Religious Music of Islam*, JSTOR, Cambridge University Press, 1957

RACY, A. J., *Heroes, Lovers, and Poet-Singers: The Bedouin Ethos in the Music of the Arab Near-East*, The Journal of American Folklore, vol. 109, JSTOR, American Folklore Society, 1996

SALLOUM, H., *Umm Kalthum – Legendary Songstress of the Arabs*, Al Mashriq, vol. 1, 1995

SHANNON, J. H., *Sultans of Spin: Syrian Sacred Music on the World Stage*, American Anthropologist, vol. 105, JSTOR, Wiley, 2003

Internetové zdroje

Amr Diab [online], dostupné z: <http://amrdiab.net>; [cit. 24. 3. 2013]

All music [online], dostupné z: <http://www.allmusic.com>; [cit. duben 2013]

An overview of contemporary Persian music [online], dostupné z: <http://www.myriad-online.com>; [cit. 12. 2. 2013]

Althulatha Cultural Fourm [online], dostupné z: <http://www.thulatha.com>; [cit. duben 2013]

Find a grave [online], dostupné z: <http://www.findagrave.com>; [cit. duben 2013]

Folk tours [online], dostupné z: <http://www.folktours.com>; [cit. březen 2013]

Hiba Music [online], dostupné z: <http://en.hibamusic.com>; [cit. duben 2013]

Krásy egyptského filmu [online], dostupné z: <http://www.orientmagazin.net>; [cit. 19. 3. 2013]

Libanonský klub [online], dostupné z: <http://libanonsky.klub.sweb.cz>; [cit. 21. 3. 2013]

Listen arabic [online], dostupné z: <http://www.listenarabic.com>; [cit. duben 2013]

Middle Eastern Music [online], dostupné z: <http://www.saltanah.com/>; [cit. 20. 2. 2013]

Music Stars [online], dostupné z: <http://www.nogomistars.com>; [cit. duben 2013]

National anthems [online], dostupné z: <http://www.nationalanthems.info>; [cit. 12. 4. 2013]

Samira Said [online], dostupné z: <http://samirasaid.com>; [cit. 24. 3. 2013]

Saudi AramCo World [online], dostupné z: <http://www.saudiaramcoworld.com>; [cit. duben 2013]

Šejch Mohammed [online], dostupné z: <http://www.sheikhmohammed.co.ae>; [cit. 2. 4. 2013]

Traditional Arabic music [online], dostupné z: <http://www.traditionalarabicmusic.com/>; [cit. únor - duben 2013]

Umm Kulthum [online], dostupné z: <http://almashriq.hiof.no>; [cit. 20. 2. 2013]

Warda [online], dostupné z: <http://www.wardaonline.com>; [cit. 13. 4. 2013]

Yala [online], dostupné z: <http://www.yala.fm>; [cit. duben 2013]

6 RESUMÉ

This thesis is focused on illustrious personalities of arabic music in the 2nd half of the 20th century. It brings an outline of some kinds of arabic music, it describes typical arabic musical instruments and introduces the most important singers and musicians of arabic music during this period. Although there is a lot of brief biographies of these personalities, a general knowledge doesn't exist. This topic is very extensive, so in this work you can find few personalities, who are famous all over the world, from few arabic countries which are regarded as the most important areas in arabic music history – for example Egypt is considered to be a "cradle of arabic music and dance". Arabic music is a cultural heritage and it deserves attention.

To realize some other researches could be a good benefit for musicians or dancers society, because it was said that there is no publication focused on personalities of arabic music during particular eras.

7 PŘÍLOHY

Obr. 1

Dostupné online z:

http://www.khalafoud.com/Jameel_OudConstructionGallery.htm
(cit. 13. 2. 2013)

Obr. 2

Dostupné online z:

http://images.gittigidiyor.com/1601/SEDEF-ISLEMELI-DARBUKA-DOKUM-6-VIDALI-DDS6__16019568_0.jpg
(cit. 13. 2. 2013)

Obr. 3

Dostupné online z:

<http://www.parvazensemble.co.uk/qanoun.html>
(cit. 13. 2. 2013)

Obr. 4

Dostupné online z:

<http://blog.arabinstruments.com/2012/01/adel-fuad-egyptian-ney-kawala/>
(cit. 13. 2. 2013)

Obr. 5

Dostupné online z:

<http://www.amazon.com/Schlagwerk-Percussion-Professional-Goatskin-Tuneable/dp/B0038T0IJS>
(cit. 13. 2. 2013)

Obr. 6

Dostupné online z:

<http://www.maqamworld.com/instruments.html>
(cit. 14. 2. 2013)

Obr. 7

Dostupné online z:

<https://www.gavelers.com/lotfinder/view/id/2031>
(cit. 14. 2. 2013)

Obr. 8

Dostupné online z:

<http://www.lafsozluk.com/2010/10/davul.html#axzz2OTdMZ2Ca>
(cit. 14. 2. 2013)